

Skriftliga kommentarer till utredningen om en ny lärarutbildning

Härmed sänder Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset (STR-T) följande skriftliga kommentarer med anledning av mötet den 30 maj 2008.

Utbildningsmöjligheter i skolan mer allmänt

Verkligheten idag är att meänkieli inte får det utrymme som krävs för att kunna utvecklas på ett bra sätt i skolans värld. Förvaltningskommunerna erbjuder visserligen modersmålsundervisning för elever i grundskolan, men meänkieli får konkurrera med andra ämnen om utrymmet och upplevs därför många gånger som en belastning av lärare och elever. Istället borde språket vara en naturlig del i undervisningen som stärker elevernas identitet.

Vi konstaterar att få elever och deras föräldrar väljer meänkieli idag. Istället väljer många finska av tradition eftersom det under föräldrarnas egen skoltid formellt kallades finska. Språket hade då ännu inte fått vare sig namn eller språkstatus då dagens föräldrageneration gick i skolan. Under en period kunde elever i t.ex. Pajala kommun välja meänkieli som språkval och betygssattes enligt kriterierna för moderna språk. Detta gav en tydlig statushöjning för språket. Tyvärr har man frångått möjligheten till språkval p.g.a. att man inte anser att det finns ekonomiskt utrymme för det. Att arbeta för att meänkieli ska ingå som språkval i grundskolan är viktigt från många aspekter. Språket måste också in i timplanen och betygssättas som andra ämnen enligt kriterierna för moderna språk.

Några nödvändiga åtgärder för att öka meänkielis möjligheter att vara ett levande språk i Sverige även i framtiden, är att kraftigt förstärka informationen till föräldrarna så att de inser att meänkieli har samma språkstatus som finska och andra moderna språk. Meänkieli kan och behöver bli en tillgång och inte en belastning.

Attityder och värderingar

När det gäller attityder och värderingar till meänkieli har de förändrats under 2000-talet till att vara mer positiva, men fortfarande finns mycket kvar att göra på området. Kommunikationen mellan skolan och de föräldrar som har barn i skolan bör förbättras, så att en kontinuerlig kommunikation äger rum genom fysiska möten och samtal. En likande åtgärd påverkar givetvis attityder och värderingar i positiv riktning.

En tydlig modersmålsundervisning och en möjlighet att välja meänkieli som språkval i de högre stadierna och i gymnasieskolan är viktigt för att snabbare vända trenden.

En möjlig infallsvinkel är också att koppla undervisningen till upplevelseindustrin och de kreativa näringarna, som i dagsläget är på stark frammarsch i landet.

Läroarutbildning mer specifikt

Åtgärder och förbättringar i skolans värld behöver naturligtvis gå hand i hand med en fungerande och stark läroarutbildning i meänkieli. Det råder stor brist på utbildade lärare på alla nivåer, allt från barnomsorgspersonal till gymnasielärare. Stora problem att rekrytera utbildade lärare till universitet är också ett faktum. Bristen på läroarpersonal i alla kategorier gör att det blir en ond cirkel som är problematisk att bryta. Det blir svårare för barnomsorgen, grundskolan och gymnasiet att göra alla de åtgärder och förbättringar som behövs då bristen på utbildad personal är så stor.

Det krävs nu en tydlig adekvat utbildning av lärare i meänkieli för alla nivåer, från förskola till akademisk nivå. Utbildningen bör vara utformad så att den även passar glesbygden, eftersom en stor del av Tornedalen där språket finns är just glesbygd. Utbildningen bör ha en bredd så att lärare behärskar mer än ett par ämnen. I glesbygdsskolor finns inte tillräckligt underlag för tvåämneslärare utan lärarna behöver här ha en bredare kompetens. Det finns en viss risk att det annars uppstår ett stort antal ambulerande lärare, vilket är olyckligt för skolan i sin helhet och eleverna i synnerhet. Meänkielilärarna behöver inte nödvändigtvis vara enbart språklärare utan kan med fördel även omfatta t.ex. historia, samhällskunskap och övningsämnen med tanke på kultur och kulturarv som också är viktig kunskap att förmedla. Språklärare behövs givetvis också, speciellt till de högre nivåerna, framförallt gymnasielärare och universitetsanställda.

Meänkieli behöver vara meriterande vid tillsättning av personal till skolans värld, speciellt i förvaltningsområdet. Krav på kompetens i meänkieli för förskollärare, fritidspedagoger och klasslärare i förvaltningsområdet är viktigt. Kontinuerlig fortbildning i meänkieli för personal i barnomsorg och skola behövs och fungerande fortbildning är på kort sikt mycket viktig. Ansvaret för fortbildning kan med fördel placeras vid det universitet som också får ansvaret för läroarutbildningen i meänkieli. Att ett universitet tilldelas ansvaret för fortbildning kan medföra att det blir en kontinuitet i fortbildningen på ett annat sätt, då någon formellt har i uppdrag att ge fortbildning till lärare. Ansvaret för läroarutbildningen i meänkieli är för närvarande lös, då Luleå tekniska universitet under våren 2008 meddelat utredningen om meänkieli, som genomfördes vid Institutet för språk och folkminnen på uppdrag av Integrations- och jämställdhetsdepartementet, att de i dagsläget förordar Umeå universitet för ansvaret av läroarutbildningen i meänkieli. STR-T har ingen invändning mot att Umeå universitet får ansvaret för läroarutbildningen i meänkieli, men vill påpeka att det universitet som får ansvaret också skall tilldelas ordentliga resurser för att kunna genomföra det uppdrag man i så fall får.

Möjligheter till forskning både inom läroarutbildning och fortbildning skapar möjligheter för individuell utveckling och höjer kvalitén i undervisningen. En koppling till kultur och kulturarv skapar förutsättningar för ett kreativt förhållningssätt både inom undervisning och även för att utveckla nya näringar. En sammanhängande stark och tydlig utbildningskedja från förskola till akademiska studier är av största vikt. Engagerad undervisning av god kvalitet bygger upp en rekryteringsbas för fortsatt utveckling av språket även i framtiden.

Vad beträffar lärarutbildningen i detalj så bör den vara utformad som så att den passar dem som redan i förväg kan språket, men flexibel på så sätt att även de som inte kan meänkieli i förväg bör kunna söka lärarprogrammet och inom programmet lära sig språket.

Preparandkurser i meänkieli ökar antalet meänkielitalande och liknande kurser kan t.ex. inrymmas vid folkhögskolor. Dessa preparandkurser kan också påverka lärarutbildningen i meänkieli positivt då rekryteringsunderlaget ökar. Därför bör Tornedalens folkhögskola i Övertorneå tilldelas resurser för att kunna fungera som ett nationellt center för grundläggande utbildning i meänkieli för vuxna.

Läromedel

Bristen på läromedel gör situationen i skolans värld svår och besvärlig. Då det gäller läromedel för meänkieli föreligger ett akut behov av att få fram fler och mer läromedel för alla stadier i hela utbildningskedjan från barnomsorg till universitet. Någon statlig myndighet bör få helhetsansvaret för produktion av läromedel i meänkieli och tillsammans med förvaltningsområdet samt meänkielitalande arbeta fram läromedel. Fler lärare genom lärarutbildningen för alla stadier, barnomsorg till gymnasium, tillsammans med konkreta åtgärder och förbättringar i skolan, gör att det är av högsta prioritet att också få en kontinuitet i läromedelsproduktion. Hela utbildningskedjan sett i bred mening - förändrad verklighet i form av bättre dialog med föräldrar och ökade möjligheter att läsa meänkieli, mer personal och mer läromedel – gör att den negativa cirkeln på sikt kan brytas.

Om lagstiftningens utformning då det gäller utbildning i förvaltningsområdet

Lag om rätt att använda meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar utfärdades 1999. Rätten att erbjuda en vårdnadshavare som begär möjlighet till språkundervisning i meänkieli inom grundskolan finns. Lagen innebär inte på samma sätt, som idag i barnomsorgen, att hela eller delar av verksamheten bedrivs på meänkieli mer generellt. Detta är enligt STR-T anmärkningsvärt eftersom det innebär att barnens språkutveckling inte ges samma möjligheter i grundskolan som inom barnomsorgen. Lagen bör därför ändras så att grundskolan finns med i lagstiftningen på samma sätt som barnomsorgen.

Övriga områden som påverkar utbildning i meänkieli mer generellt

Det finns anledning att även i lärarutredningen väga in andra aspekter av andra utbildningar och behov av utbildningar, då utbildningskedjan i meänkieli kräver att man ser den i sin helhet för att snabbare få positiva effekter som påverkar meänkielis möjligheter att vara ett levande språk i Sverige nu och i framtiden.

En förstärkning av resurser till universitetsutbildningar är ett akut behov både till en uppbyggnad av en ordentlig lärarutbildning i meänkieli och till en stark grundutbildning, vilka kan ge förutsättningar till forskningsstudier i meänkieli. Etableras dessa utbildningar på ett och samma universitet kan det också få dominoeffekter i form av att andra utbildningar, såsom t.ex. journalistutbildning och tolkutbildning kan använda sig av samma grundutbildningskurser i meänkieli. Behovet av en tolk- och översättarutbildning i meänkieli är stor och därför är det mycket viktigt att universitetets grundutbildning i meänkieli också fungerar utmärkt.

Den planerade språklagen i Sverige kommer också att ha positiv effekt för utbildning i minoritetsspråk såsom meänkieli. Den som tillhör en nationell minoritet ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket, enligt förslaget i språklagsutredningen. Det allmänna ska svara för att den enskilde ges den möjligheten. STR-T anser att förslaget som presenteras i form av en språklag är i stora drag mycket bra för minoritetsspråket meänkieli och ökar därmed det allmännas krav på att erbjuda utbildning i meänkieli.

En tredje aspekt som påverkar utbildningssituationen i meänkieli är information som i sin tur påverkar eventuella negativa attityder och värderingar i positiv riktning. Lärare som tar sin examina idag i Sverige saknar en obligatorisk introduktionskurs i minoriteter där allmän kännedom om de fem minoriteter och minoritetsspråk behandlas. STR-T menar att det är viktigt att alla lärare, oavsett inriktning i sin lärarutbildning, får med sig kunskapen om Sveriges nationella minoriteter och har därmed efter examina kunskap om t.ex. vad tornedalinger och språket meänkieli är för något. En lärare som har gått sin utbildning i Malmö och en lärare som har gått sin lärarutbildning i Umeå, ska ha samma baskunskap i form av en introduktionskurs om minoriteter och minoritetsspråk. Genom denna åtgärd, en obligatorisk introduktionskurs i ämnesfältet, gör att lärarna i sin tur har med sig faktakunskap om minoriteter ut i sin verklighet i skolans värld och kan där med sin kunskap bidra till att påverka attityder och värderingar, oavsett var i landet man bor.

Avslutande kommentarer

Dessa skriftliga kommentarer här ovan visar att det för minoritetsspråket meänkielis del finns många områden i utbildningskedjan, vilka har ett akut behov av konkreta insatser för att identiteten, kulturen och språket på allvar ska kunna fungera och resultera i att meänkieli även i framtiden kan vara ett levande språk i Sverige

Den gyllene medelvägen för utbildning i meänkieli är;

- En stark och tydlig lärarutbildning och lärarfortbildning
- Ett universitet som har ansvar både för en stark grundutbildning och en bra lärarutbildning
- En förstärkt lagstiftning i förvaltningsområdet som inkluderar grundskolan på samma sätt som idag barnomsorgen
- En bättre och tydligare kontakt mellan föräldrar och skolan behövs

- Förändrade villkor för språkval och modersmålsundervisning krävs
- Meänkieli behöver finnas med i timplanen och kunna betygsättas som andra språk enligt kriterierna för moderna språk
- En tydlig myndighet med övergripande ansvar för produktion av läromedel för minoritetsspråket meänkieli är nödvändigt
- Alla lärare som examineras i Sverige idag, oavsett typen av lärare, behöver ha genomgått en obligatorisk introduktionskurs i sin lärarutbildning som ger baskunskaper om våra fem minoriteter och dess minoritetsspråk. Ingen lärare får utexamineras, oavsett var i landet man gått utbildningen, utan baskunskaper om minoriteter och minoritetsspråk i Sverige.
- Tornedalens Folkhögskola i Övertorneå utses till nationellt center för grundläggande utbildning i meänkieli för vuxna.

STR-T hoppas att utredningen om en ny lärarutbildning också resulterar i att meänkieli får en bra lärarutbildning och en bättre utbildningscirkel sett i bred mening genom att åtgärderna betonade ovan uppmärksammas i utredningen.

Aapua 2008-06-30

Tore Hjorth

Ordförande

Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset (STR-T)